Johnny Kniga

KÄPY-KAARTILAISET

TAPIO KOIVUKARI

Tapio Koivukari

KÄPYKAARTILAISET

ROMAANI

Johnny Kniga

COPYRIGHT © TAPIO KOIVUKARI 2013

JOHNNY KNIGA KUSTANNUS
IMPRINT OF WERNER SÖDERSTRÖM CORPORATION
PL 314 (KORKEAVUORENKATU 37), 00101 HELSINKI

ISBN 978-951-0-39945-3
PAINETTU EU:SSA.

Sisällys

I LUKU,

jossa nimismies Ruuben Tammivaara tajuaa sodan alkavan

II LUKU,

jossa Takavainion Einari saa valtiolta kirjeen

III LUKU,

jossa Senni varustaa miehensä lähtöön

IV LUKU,

jossa nimismies törmää vaikenemiseen

V LUKU,

jossa Einari oloutuu metsään

VI LUKU,

jossa nimismies pohtii ristiriitoja

VII LUKU,

jossa Senni huomaa olevansa käpykaartilaisen muija

VIII LUKU,

jossa nimismies Tammivaara kartoittaa sotatapahtumia

IX LUKU,
jossa kerrotaan Viitasen Elvistä ja Kustaasta

X LUKU,
jossa perustetaan paikallisosasto

XI LUKU,
jossa iloitaan Petroskoin valtauksesta

XII LUKU,
jossa rakennetaan esikuvallista piilokorsua

XIII LUKU,
jossa kaarti harjoittaa kotitarveteollisuutta

XIV LUKU,
jossa kerrotaan nimismiehen naishuolista

XV LUKU,
jossa talvi on pitkä

XVI LUKU,
jossa Elina lähtee lottakursseille

XVII LUKU,
jossa kerrotaan jälleennäkemisestä

XVIII LUKU,
jossa saadaan tieto loikkauksesta

XIX LUKU,
jossa vaihdetaan majaa

XX LUKU,

jossa nimismies onnistuu

XXI LUKU,

jossa Artturin torpallakin kuullaan uutiset

XXII LUKU,

jossa Ruuben Tammivaara kohtaa menneisyytensä

XXIII LUKU,

jossa muonanhankintaan löytyy uusi ote

XXIV LUKU,

jossa Ruuben rohkaistuu

XXV LUKU,

jossa koittaa perunannoston aika

XXVI LUKU,

jossa saadaan yllättävä puhelinsoitto

XXVII LUKU,

jossa nuotit pannaan nippuun

HEIKKILÄN TUVASSA

Hävitysohjesääntö N:o 2.
Talonpoikaistoa ja maaseutua varten.

I LUKU,

jossa nimismies Ruuben Tammivaara tajuaa sodan alkavan

Melkein itkin ilosta tajutessani, että nyt oli alkamassa uusi sota. Syvä, voimantäyteinen onnentunne nousi vatsanpohjasta rintaani ja levisi jäseniini. Nyt oikaistaisiin menneen sodan häpeällinen sanelurauha, jossa periviholliinen ryösti meiltä kaistaleen parhainta Suomea, nyt korjattaisiin vihdoin ja viimein vuosisatojen vääryys, yhdistettäisiin Suomen heimo lopultakin yhden valtakunnan rajojen sisään, siksi perheeksi, joksi kansojen Luoja on sen tarkoittanut.

Eikä Suomi seisoisi tällä kertaa yksin vihollista vastassa. Sillä olisi tukenaan ja liittolaisenaan Euroopan, ei, maailman vahvin armeija, jonka antamia iskuja eivät olleet vanhat suurvaltaarmeijatkaan kestäneet. Tajusin, että nyt olivat alkamassa Uuden Euroopan synnytyspoltot.

Kiinnitin liikekannallepanoilmoituksen toimiston ilmoitustaululle ja sanoin konstaapeli Kleemolalle, että nyt elettiin historiallisia aikoja. Ja meidän tehtävämme oli parhaamme mukaan pitää huolta kotirintaman järjestyksestä ja antaa mahdollisuuksien mukaan virka-apua suojeluskunnalle. Kleemola nyökkäsi ja sanoi, että järjestystähän tässä oli koetettu ylläpitää. Hän ei mielestäni ymmärtänyt hetken suuruutta, mutta toisaalta, hän on vakaa suomalainen mies, minua vanhempi ja perheellinen mies, tyypillinen suomalainen kyläpoliisi, joka tuntee koko pitäjän ja osaa käsitellä

väkeään taitavasti ja vähäeleisesti. Rauhan aikana tällaiset leppoisat maalaismaiset otteet tietysti riittävätkin ja ovat tarkoituksenmukaisia, mutta nyt elimme suuria aikoja, joista tehtäisiin vielä lauluja ja veistettäisiin graniittisia muistomerkkejä.

Niin minusta sillä hetkellä tuntui, vähän harmistuin mielessäni Kleemolan maanläheisyydelle, talonpoikaiselle flegmaattisuudelle, mutta jälkeenpäin ymmärsin, että perisuomalainen mies kätkee suurimmatkin tunteensa karun ulkokuoren sisään ja suhtautuu varovasti uutisiin. Siinä asenteessa on tietysti vuosisatojen koulimaa viisautta tässä maassa, jossa rahvas on aina saanut kantaa raskaimman kuorman taistelussa ulkoista vihollista yhtä hyvin kuin armotonta luontoakin vastaan. Ja tiesin myös, että Kleemolan kaltaiseen mieheen saattoi tosi paikan tullen luottaa kuin kallioon ja samaa uskoin myös muista alaisistani poliisimiehistä tässä kihlakunnassa.

Ensimmäinen liikekannallepanoon liittyvä tehtäväni oli poliisivartion asettaminen suojeluskuntatalolle silloin, kun lippujen juurelle kutsutut reserviläiset alkaisivat virrata sinne. Heidät varustettaisiin ja heistä muodostettaisiin pataljoona, näin sanoi suojeluskunnan paikallispäällikkö opettaja Inkala minulle ja yritti vihjaista, että heillä oli vartiot jo omastakin puolesta, mutta sanoin, että poliisivartio piti paikalla olla tällaisena aikana. Ei ehkä edes järjestyksen ylläpitämiseksi, siihen tuskin oli tarvetta, mutta tämä olikin yhtä hyvin kunniavartio. Poliisivoimain edustajina osoittaisimme seisovamme isänmaan asian takana yhtä järkkymättä kuin aseisiin kutsutut. Näin minä sanoin ja käskin Kleemolaa kiillottamaan saappaansa kun vartioon menisi.

*

Liikekannallepano teetti meille paljon työtä, pelkällä kunniavartiolla siitä ei todellakaan selvitty. Posti jakoi palvelukseenastumismääräykset, mutta samalla tuli kulkea taloissa ja ottaa hevosia ja

ajoneuvoja armeijan palvelukseen. Kuljin itsekin jakamassa osan näistä pakko-ottomääräyksistä.

Kirkonkylän ahkera autoilija oli puhdistamassa pari vuotta vanhan Ford-merkkisen kuorma-autonsa puukaasutinta kädet ja kasvot nokisina, kun saavuin pihalle ja sanoin, että hänen autonsa pääsee nyt kulkemaan bentsiinillä. Niin oli suojeluskuntapiirin esikunnassa päätetty. Mies oli ikäiseni eli kolmenkymmenen korvilla, hänen kasvonsa mustuivat noen altakin, hän heitti rassin maahan, kirosi ja sanoi, että aina ne häneltä olivat vaatimassa ennen muita. Hän sai raataa yötä myöten ja kiristää vyötä ja ensimmäisenä oltiin häneltä vaatimassa. Toinen auto vietiin jo talvisotaan ja ammuttiin siellä kuulemma romuksi, korvaukset siitä olivat paskan väärtti, ja nyt oltiin toista ja viimeistä autoakin häneltä viemässä.

Minua vähän yllätti miehen suhtautuminen ja olin oikeastaan hyvilläni, kun ojensin hänelle ensin auton pakko-ottomääräyksen ja sen perään hänen oman ja henkilökohtaisen palvelukseenastumismääräyksensä, olin ottanut sen viedäkseni samoin tein. Hän kalpeni eikä sanonut enää mitään. Taisivat asiat palautua hänelläkin oikeisiin mittasuhteisiinsa.

*

Minun oli vaikea ymmärtää autoilijan nurkumista uuden autonsa perään, kun niin monet olivat joutuneet antamaan isänmaan vapauden puolesta kaikkein kalleimman uhrin eli oman henkensä, monet olivat samoin menettäneet terveytensä lopuksi ikää ja karjalaiset vielä käytännössä koko omaisuutensa ja kotiseutunsa, jolloin menetys oli vielä moninkertainen ja koski aina asianomaisen koko elämänpiiriä, tämä asian puoli koski jo minuakin.

Eräässä talossa vanhaisäntä sanoi jo talvisodassa olleesta hevosestaan, ettei sitä nyt enää voisi sotaan viedä, kun se oli jo ensimmäisellä reissulla hermonsa mistannut. Siis menettänyt, täkäläiseen

murteeseen on sekoittunut ruotsin kieltä enemmän kuin suotavaa olisi, mutta sille ei nyt voi mitään. Kun kysyin, mitä hän tarkoitti, hän vastasi, että hevosesta oli tullut vauhko ja se saattoi äkillisestä äänestä ruveta vikuroimaan niin, että peltotöissäkin oli vahinko ollut pari kertaa lähellä.

– Heosekki siäl vialoisks rääkätä. Vaikkevä ne ihmiste sorist mittä ymmär, mies sanoi melkein moittien.

Mukana ollut suojeluskuntavääpeli, isännän hyvä tuttava, ehdotti että sodassa ollut hevonen saisi jäädä kotiin ja toinen, nuorempi, otettaisiin sen tilalle. Nyt meni isäntä vielä vaikeammaksi, sillä vaihdokas olisi ollut arvokkaampi hevonen ja näin, miten hän selvästi kamppaili itsensä kanssa, mutta suostui sitten vaihtoon, kun vääpeli sanoi, että eikös ole teidän Rusko jo tarpeeksi kärsinyt. Isäntä taipui ja varjeli näin uskollista ja jo rintamalla kärsinyttä kumppaniaan, omaa hevostaan.

*

Kaikki hevosten otot eivät sujuneet näinkään hyvin, vaikka suurin osa isännistä ja emännistä suhtautuikin velvollisuuteen kuten kuuluukin. Pari tapausta oli kuitenkin semmoista, joissa isäntä pyrki väen vängällä vaihtamaan vaaditun hevosen selvästi huonompaan. Ja vasta kun sanoin, että tositilanteessa hevonen voi joutua vetämään muonaa tai ammuksia etulinjaan tai haavoittuneita sieltä pois, ja silloin on ihmisten hengestä kysymys, ja muistutin siitä, että vilpistely tällaisessa asiassa voitiin katsoa tahalliseksi haitanteoksi ja saattaisi aiheuttaa oikeudellisia seuraamuksia, taipuivat vastahankaisimmatkin hevosen omistajat.

Nihtamon kylän puolella jouduin selvittelemään tapausta, jossa hevosta ei tahtonut löytyä ja vaikutti siltä, että sitä oli ehdoin tahdoin koetettu piilottaa. Konstaapeli Kallio, joka on itse Nihtamosta kotoisin, osasi kyllä muutaman harhaan menneen arvauksen jälkeen haarukoida hevosen todellisen olinpaikan ja löysi sen

syrjäisen metsävainion ladosta. Emäntä sanoi vielä, että älkää viekö sitä, kun miehenkin jo veitte, muttei tälle asialle tietenkään mitään voinut. Joltain on se hevonen otettava, kun rauhan työt jäävät syrjään ja isänmaan puolustaminen astuu kaiken muun edelle.

Mielessäni jo kävi, olisinko tuon naisen ja hänen kuusitoistavuotiaan poikansa haastanut käräjille vastaamaan luovutusvelvollisuuden välttämisyrityksestä, mutta Kallio sanoi, ettei parane tässä enää sorkkia, tiukilla ovat muutenkin. Ja tottahan lienee, että emäntä neljän alaikäisen lapsen kanssa on ahtaalla pienen maatilan kanssa, vaikka vanhin poika jo miesten töihin pystyisikin. Ja niin päätin antaa armon käydä oikeudesta, kun rikkomuskaan ei ollut tämän suurempi.

En silti voinut olla ajattelematta, että olikohan tuo yleistä ja inhimillistä, vai jotenkin vielä tämän puolen pieneläjille tyypillisempää, että vaikeiden velvollisuuksien koittaessa niistä ruvettiin nurkumaan ja niiden täyttämistä välttelemään vetkuttelemalla ja jopa vilpillisesti. Kun, jos ei nyt lähdetä yhteiselle asialle, ei kohta ole omaa hevosta, ei kotia eikä peltoa, ei perhettä taloa asumaan. On kuin aikaa ei olisi tulevaa heinänkorjuuta tai perunannostoa pidemmälle, maailma loppuisi oman pellon ojaan. Mieli ei nouse sen ylemmäs, pyritään vain omaa vähäistä omaisuutta varjelemaan ja omaa nahkaa varomaan.

Tämän matalamielisen asenteen täytyy nousta näköalattomuudesta ja tietämättömyydestä sekä varmaan melkoisesta köyhyydestä. Jos leipäpalan hankinta on ollut suurten ponnistusten takana, ei mieli jaksa nousta enää katsomaan kauemmas, tulevaisuuden taivaanrantaan ja laajempiin yhteyksiin. Köyhyyden ja sivistymättömyyden poistaminen onkin varmasti tulevaisuudessa isänmaamme suuria tehtäviä, kunhan sen olemassaolon edellytykset on saatu turvattua.

*

Muutama kesäinen päivä vierähti niin, etten ennättänyt käydä kotonani virka-asunnolla kuin yösydännä nukkumassa, olin joko pitäjällä tehtävissäni tai nimismiehen toimistolla. Ja huomasin toivovani, että olisipa pitäjäläisten vastahanka jäänytkin vain hevosista tinkaamiseen ja yrityksiin vaihdella tai piilotella otettaviksi määrättyjä hevosia tai kuorma-autosta nurkumiseen. Mutta tyrmistykseni oli suuri, kun suojeluskunnalta tuli luettelo ja etsintäpyynnöt kaikkiaan neljästätoista miehestä, jotka olivat jääneet palvelukseen saapumatta. Minun ja varmasti monen muunkin oli tätä vaikea käsittää, tämän viljavan ja juurevan pitäjän miehistä, jotka oli tunnettu rauhallisiksi, velvollisuudentuntoisiksi ja työteliäiksi kuten lounaissuomalaisia mielellään luonnehdittiin, heistä neljätoista olikin valinnut karkurin halveksittavan osan. Talvisodassa pitäjän miehet olivat taistelleet miehuullisesti yhdessä toisten kanssa, ja niin varmasti tekisivät ne, jotka olivat nyt riviin astuneet. Suuressa joukossa on aina muutama heikkomielinen tai muuten onneton, se on luonnon laki eikä sille mitään voi, mutta neljätoista tämänkokoisessa, alle yhdeksäntuhannen hengen pitäjässä, oli liikaa. Se kertoi vihollisen myyräntyöstä, salaisesta kommunistien solutuksesta tai jostain muusta mätäpaiseesta, joka oli päässyt täällä rauhassa muhimaan. Asiaa olisi tutkittava ja tarvittaviin toimiin ryhdyttävä.

Pysähdyin kotona sen verran, että ehdin avata myös viime päivinä tullutta henkilökohtaista postiani, juotuani taloudenhoitajattareni, rouva Auvilan, keittämän kahvinkorvikkeen. Hän on palveluksessani jo kolmatta vuotta eli yhtä kauan kuin olen täällä asunut ja virassa ollut ja suhtautuu minuun väliin melkein kuin poikaansa, yhtä huolehtivasti, enkä ole halunnut moittia häntä siitä, sillä hän kuitenkin tietää rajansa suhteessa työnantajaansa.

Yksi kirjeistä oli virkakirje, mutta minulle henkilökohtaisessa asiassa. Ruskeaan kirjekuoreen oli koneella kirjoitettu »Nimismies Ruuben Ilmari Tammivaara» ja osoite. Tunsin koneen jäljen, arvasin oikopäätä, mistä kirje oli lähetetty. Viilsin sen teräksisellä

kirjeveitsellä auki ja tiesin olleeni oikeassa. Kirje oli päivätty Rauhassa, Joutsenon kauppalassa. Tiesin paikan oikein hyvin, muistin sen puistikot, puutarhat ja arvokkaan näköiset kivirakennukset ja minusta oli sillä hetkellä kohtalon outoa leikkiä, että sotaan syöksyvässä maassa oli paikka nimeltä Rauha ja se oli mielisairaala.

Ylilääkäri kirjoitti vastaten aiempaan tiedusteluuni, ettei vaimoni tilassa ollut tapahtunut muutosta.

II LUKU,

jossa Takavainion Einari saa valtiolta kirjeen

Takavainion Einari oli ojankaivuusta kotiin tulossa, päivemmällä oli kylällä liikkunut vieras mies.

Senni oli vielä Heikkilässä pyykkäämässä, Einari asteli jo selkäänsä kiskotellen, väsyneitä hartioitaan mennessään venytellen, vaihtoi välillä rautateräistä ojurin lapiota olalta toiselle. Miehellä pitää olla omat työkalut tullessaan, samoin oli hän souvarina oman aikansa herra: ei hänen tarvinnut odottaa isännän sanaa tai kellon lyömää, ei hän tehnyt tunteja vaan souvia. Halkosouvia tai mitä milloinkin, valmista työn jälkeä, kuten nyt puhtaaksi luotua ojaa kesantopellon syrjästä, niin saa Heikkilä sen loppusuvesta kyntää ja kylvää rukiille. Sillä niin kai oli Heikkilän mieli ja aikomus, hänen peltonsahan se oli. Ja saattaisi siinäkin olla Einarille työmaata, nyt varsinkin, kun Heikkilän pojat olivat molemmat sotaväen leivissä. Rauha oli maassa ollut toista vuotta, mutta sota liikkui maailmalla eikä ihmisten mielestä pois lähtenyt.

Einari vei lapion suuliin ja meni tupaan. Kyllikki, pitkälettinen esikoistytär, seisoi hellan ääressä silakanperunoita kattilaan latomassa, Anja laitteli käpylehmiä lattialla. Pojat Reino ja Raimo olivat vielä ulkona, jotain varmasti touhuamassa.

Kyllikki katsoi olkansa yli ja sanoi, että joku mies kävi isää kysymässä. Einari kaatoi vettä pesukomudin päällä seisovaan vatiin, pesi kasvonsa ja kätensä, kuivasi ne sitten. Kuin pitkittäen, halusi ehkä vielä viivytellä. Ei se Kauppila ollut kumminkaan?

Kauppilaan kun piti tehdä kaivo, oikeastaan se piti käydä katsomassa ensin ja Einarille oli vuosien saatossa tullut sitäkin vikaa, hänellä veti niin kuin isälläkin oli vetänyt, varpu taipui kun sen käsiinsä oikealla otteella otti ja vesisuonen päälle astui.

Mutta Kyllikki vain kohautti olkapäitään, pudisti päätään tuskin huomattavasti. Kävijä ei ollut kukaan, jonka hän olisi tuntenut. Sanoi vielä, että joku vieras. Saattoi olla kirkonkylältä.

Ei, sillä ei ollut nyt merkitystä. Nyt se tuli, ne olivat ulottaneet pitkän kouransa hänen niskavilloihinsa, turhaan hän oli yrittänyt vetkutella ja väistellä. Tuvan pöydällähän oli se preivi, ruskeassa kuoressa niin kuin odottaa sopi.

Einari kuivasi kätensä toistamiseen, tuo kuvertti oli avattava, kirje oli otettava esille ja päivänvaloon, ja kuivin käsin se oli pideltävä tuommoisia preivejä ja papereita. Kun oli kerran osattu tänne saakka tuoda. Ei Einari niin mitään tajuamaton ollut, oli se tiellä näkynytkin se vieras mies, jatsarisaappaat ja pussihousut jalassa, kovasti kiireisen näköisenä ja samalla ympärilleen vilkuillen kuin kylän nurkat ja tienhaarat mieleensä painaen, mikä lienee mies ollut, kirkonkylältä asioille lähetetty. Lahtarikaartin miehiä, fasistisyökäreitä, nousi jo mieleen, mutta joku pojankloppihan se vain oli, asialle pantu.

Ja kyllä se näin oli kuten Einari oli jo arvannut, kellertävälle arkille oli painettu puolustusvoimain nimi otsikoksi, samanmoinen tämä oli kuin edelliseen sotaan lähdettäessä, syksyllä -39. Teidän on ilmoittauduttava kirkonkylän suojeluskunnantalolla. Niinhän se oli silloin viimeksikin, kun lähdettiin. Kelpaavat työläisetkin suojeluskunnantalolle, kun sotaan täytyy lähteä.

Talvisodan jälkeen kerrottiin täällä asti, miten Raumalla oli lapualaishenkinen pastori pitänyt rautatieasemalla reserviläisille lähtöhartauden ja sanonut, ettei isänmaan vapauden puolesta mikään uhri ollut liian suuri. Vaikka kaikki nämä miehet kaatuisivat. Reserviläiset nousivat vaunuihin, juna lähti ja pastori jäi asemalle.

Senni kolisteli rappusilla, oli omasta lakanapyykistään tulossa, posket vielä punoittaen, leveä ja komea ihminen. Katsoi ja näki miehensä ilmeestä, kortista toisen hyppysissä, mitä oli tekeillä. Kysyi vain, ettet kai sinä sentään sotaan joudu. Samalla hän hieroi apteekin vaseliinia lakanapyykistä punottaviin käsiinsä.

Ei sitä nyt vielä tiedä, sanoi Einari. Väkeä keräävät. Liikekannallepanoksi sanotaan. Vaikkei sota vielä täällä ole, niin voi kohta olla, kun ovat Suomen herrat noin kovasti liikkeelle lähdössä, vaikka juuri oli rauha saatu ja Neuvostoliiton kanssa sovittu.

*

Syötyään Einari sanoi lähtevänsä Heikkilään, ojasouvista sopimaan. Kun ei sitä kumminkaan ehtisi loppuun luomaan. Hän nousi pyöränsä selkään ja ajoi Heikkilään, isäntä oli kuin olisi Einaria odotellutkin. Heikkilä ei ollut vielä käynyt ojia mittaamassa, mutta ehdotti, että maksaisi puolet souvista Einarille nyt heti, oli rahat jo piirongin päälle valmiiksi räknännyt. Kävisi huomenissa sitten mittaamassa ja maksaisi Sennille loput kun tämä tulisi pyykkäyspalkkaansa hakemaan. Näin olisi Einarilla vähän plakkarissa kun palvelukseen lähtisi ja kotiväelläkin hiukan. Ja jos Einari sitä ajatteli, että tulivatko ojat sitten oikein mitatuiksi, niin eikös Heikkilä sentään omat ojansa tuntenut ja ollut tähän saakka sanansa mittainen mies.

Einari nyökkäsi, se voitiin Heikkilästä sanoa. Vaikka miten oli isomman tilan isäntä, niin ison, että oli suojeluskunnassakin ja ajoi sontaa omille pelloilleen silloin, kun työväenyhdistys marssi vappukulkueessaan, niin sanansa oli Heikkilä pitänyt. Ei kai maailma tällä mallilla olisikaan, jos ne kaikki isommat isännät tuommoisia olisivat.

Kätteli vielä, toivotti hyvää matkaa ja varjelusta siellä jossain.

Einari lupasi viedä Heikkilän pojille terveisiä, jos sattuisi näitä näkemään, vaikka se toisen kautta jo pieni ihme olisikin, jos

jossain toisella puolen Suomea törmättäisiin. Nuorempi poika Mikko kun oli asevelvollisuuttaan suorittamassa ja vanhempi taas oli jäänyt talvisodasta kersantiksi uusia sotilaita kouluttamaan, mitä oli pitäjällä hiukan kummeksuttu, mutta Heikkilä sanoi vain, että itse poika asiansa päätti ja ajat nyt olivat semmoiset.

Heikkilän emäntäkin tuli siihen, sanoi kai itseäänkin rauhoitellakseen, ettei nyt vielä mikään sota ollut. Kunhan vain varmuuden vuoksi keräsivät sotaväkeä. Voi olla että selvittäisiin tällä ja pienellä säikähdyksellä. Ja Heikkilä sanoi vielä, että tuli mitä tuli, mutta jos Suomen kansa seisoo yhdessä kuten viimeksikin, niin silloin selvitään.

Heidän vanhaan renginpirttiinsä oli majoitettu siirtolaisperhe ja sieltäkin oli isä reserviin lähdössä. Näkisivät varmaan toisensa huomenissa suojeluskuntatalolla, Einari ja Kopran Arvi. Itse Heikkilä oli jo melkein viidenkymmenen, häntä ei enää armeijan touhuihin vaadittu.

Einari hyvästeli, astui ulos ja tervehti Kopran Siljaa, joka juuri näköjään keräili miehensä paitoja ja alusvaatteita pyykkinarulta. Mies lähtisi reserviin paita puhtaana, vaimo vielä kehui, että alkukesän auringossa kuivui paras ja raikkain pyykki.

Einari nousi pyörän satulaan ja päätti polkaista vielä Vennon tykö, tämä asui kappaleen matkaa Heikkilästä naapuripitäjään vievää tietä. Täällä oli asutus ryhmittynyt kuin siroteltuna, pienemmät isompien ympärille. Isompien talojen vanhat pellot olivat mäkien etelärinteissä, sitten oli ankaralla ojituksella muutettu jokivarren luhtaniityt muheviksi pelloiksi. Ja tietysti niin, että isommat omaisuudet olivat niitä parhaita paloja, niiden ympärille ja metsäkulmille, hajalleen siroteltuna kylän laidoilla olivat rakentuneet vanhat torpat ja mäkituvat, joita sitten oli kapinan jälkeen saanut lunastaa itsenäisiksi ja pieneläjätkin olivat saaneet kokea miltä tuntuu oma maankamara jalkain alla, miltä maistuu oman maan ruis tai kuulostaa oman metsän humina edes malliksi. Siinä mielessä ei se punakapinakaan ollut aivan haaskoon mennyt.

Tämänkin pitäjän ja kylän miehistä oli siinä kaartissa ollut monia mukana, Einarin veljeä Ansua myöden, ja Einari muisti itsekin ne ajat oikein hyvin, olisi itsekin ollut halukas tarttumaan kolmen linjan kivääriin mutta kaartissa oli katsottu, että riitti nyt vallankumouksenkin asialle ensi alkuun mies talosta tai torpasta ja Einari oli vielä sen verran nuorikin.

Siinä vapaussodassa oli sitten käynyt niin kuin kävi, lahtarikaartit juhlivat ja pitäjältä jäi monta kapinassa ollutta miestä palaamatta. Ansu-veli sentään vältti vankeuden, mutta kamalassa kunnossa olivat ne, jotka leireiltä kotiinsa palasivat ja niistä tapahtumista puheltiin vain oman väen kesken ja pieneen ääneen.

Vanhoista torpista oli saatu jo aivan mukavia pientiloja ja monet torpparit tai torpan pojat kulkivatkin jo nimityksellä »maanviljelijä» tai ainakin »pienviljelijä», mutta sitten oli vielä noita vanhoja mökkiläisiä ja mäkitupalaisia, huonon mökin ympäri lohkottu pari hehtaaria maata kaiken kaikkiaan. Niin kuin oli Einarin asuinsijallakin, hän oli sen itse ostanut, kun oli järvenlaskutöissä rahat alkuunsa tienannut, saanut kokonaiset kolme hehtaaria maata ja olihan siitä viljeltyäkin neljäkymmentä ja neljä aaria. Sen oli maanmittari hänelle oikein sanonut eikä tuo ollut siitä muuttunut. Kivistä metsää ei toimittanut raivata, eli ei ollut viljelty lisääntynyt, mutta ei ollut Einari päästänyt pellontilkkuaan pajuuntumaankaan. Einarin torppa oli metsäisen mäen eteläpuolella, toisaalta sitä rajasi lähinaapureihin isojen kivenlohkareiden joukkoon kasvanut kuusikko. Einarin palstatila oli omassa rauhassaan, sinne ei näkynyt naapurista. Kirjoihin oli paikan nimeksi merkattu Kivivainio, kuusikon suurten siirtolohkareitten tähden, mutta niin pienestä paikasta puhuttiin yleensä vain Einarin torppana. Vanha Takavainion torppa oli kylän toisella laidalla, syrjässä sekin ja sitä asui Einarin vanhempi veli Ansu eli Ansgar niin kuin papinkirjoissa oli.

Kivinen oli pelto, kuten näillä main pruukkasi olla, routa nosti joka kevät jotain ja niitä sai sitten keväisin muljailla ja latoa kivi-

aitaan tai keskellä peltoa olevaan varejaan, kiviroukkioon, joka vuosien saatossa aina vain kasvoi ja alkoi kohta näyttää hautakiukaalta. Sillä semmoisiakin näillä main oli, oli hiidenkiukaita, joista sanottiin, että ne olivat pakanakuninkaitten hautoja ja olivat jotkut joskus niitä hurjuuspäissään avanneetkin, ruvenneet nostamaan kiviä kiukaan keskeltä syrjään, ja oli kai joskus joku jotain löytänytkin, mutta useimmiten eivät aarteenetsijät olleet mitään vähdistään kostuneet. Jos eivät sitten maan kiroja ja vainajain vihoja, sillä niin oli ainakin Einarin isä Frans aina muistanut varoitella: ei pidä mennä turhanpäiten penkomaan. Oli asia mikä hyvänsä, ei liikaa pidä mennä penkomaan. Tiedä mitä löytyy ja kuka tulee vielä perujaan kysymään.

Tämä maapaikka elätti yhden lehmän ja saattoi siinä paria lammastakin pitää, jotta Senni sai kutoa sukkia ja vanttuita, oli heillä kanojakin satakunta naveton toisessa päässä ja niiden munat vei Einari tai Senni kirkonkylälle aina kerran viikossa, leivän jatketta piti hakea taloihin tehtävistä souveista ja täydentää sitä vielä talvisilla puhdetöillä. Einari haki talvella muutaman motin halkosouvia vastaan Heikkilän palstoilta suorasyistä ja tihuvaa petäjää ja lohkoi kuivumaan, kiskoi päreitä kylmimmän talven ja teki pärekoreja kauemmaskin myytäväksi.

Samanmoinen elämisen malli oli ympäri pitäjää, isojen talojen ympärillä oli itsenäisiksi lohkottuja torppia ja mäkitupia ja niissä elettiin kun leipä muualta vedettiin, souveilla ja päivätöillä, parrunveistolla ja metsänkaadolla, lapiotöillä ja monenmoisella käsityöllä. Näissä pitäjissä kun ei tekeväinen mies suostunut toimettomana istumaan ja nälkineen kärvistelemään, vaan talvisaikaan veisteltiin tuvissa vaikka parempiakin huonekaluja, tuoleja ja pöytiä kaupunkiin vietäviksi. Joskus oli täällä tehty vakkoja ja astioita, puukenkiäkin niin että niistä toisinaan vieläkin pilkattiin, mutta tällä kulmalla pitäjää oli pärekorin teko se isiltä peritty taito, joka vieläkin oli monella hyppysissä ja niin se oli Einarillakin. Saivat savisempien peltojen miehet pelata pulituuriensa ja sorviensa

kanssa, sillä kun oli terävä puukko ja suorasyistä petäjää, ei yhden korin päreitä kauaa kiskonut, sopivan nihkeästä puusta niitä aukesi puukolla vain hiukan avittamalla.

*

Granbergin Vento asui Viitasen torpalle vievän polun varressa. Einari oli ajatellutkin matkansa varrella pysähtyä Venton tykönä, tai tarkistaa, olisiko tämä kotosalla, ja kysäistä kuulumisia. Vento asui omaa huusholliaan, poikamies kun oli, ja istui tupansa rappusilla paitahihasillaan. Hän oli Einaria jonkin verran nuorempi ja samanmoinen souvien ja lapiohommien tekijä, oli lisäksi saanut nimeäkin sinnikkäänä kivimiehenä ja laturina. Sillä aina tarvittiin peltokivien ampujaa ja jos krunttikiviä piti lohkoa kallion kyljestä, kysyttiin jo taitomiestä ja silloin saattoi tulla Granbergin Ventokin kysymykseen.

Ja ennen muuta he olivat olleet samoissa suruttomien menoissa, Viitasen torpan yhdistyksessä ja kirkonkylän työväentalon tansseissa. Vento ei koskaan ollut kovin rehvakkaasti liikkeellä, mutta mukana porukan siivellä, usein siellä, missä nurkan takana pullo kiersi ja juttu lensi, vaikkei aivan ensimmäisten joukossa. Mutta olipa oman osansa tehnyt, omaa mökkiään asui ja omat asiansa hoiti, eikä niihin nyt ollut ainakaan Einarilla mitään huomauttamista.

Ja nyt Vento poltteli kaikessa rauhassa mökkinsä rappusilla, nautti suviehtoon kuulaudesta ja tervehti Einaria leukaa nostamalla. Einari istuutui hänen viereensä ja kysyi sitten, oliko Vento lappua saanut.

Vento myönsi, puhalsi holkkinsa tyhjäksi, pani sen tupakkilaatikkoon ja napsautti kannen kiinni. Kysyi, mitä Einari oli ajatellut tehdä. Einari sanoi, ettei oikein tiennyt. Voisi lähteä sotaan tai metsään. Sama se hänelle oli. Vento sanoi, että sama se oikeastaan oli hänellekin. Einari kysyi vielä, oliko Kustaasta mitään tietoa.

Yksi riemuitsee uudesta sodasta Neuvostoliittoa vastaan, toinen kiroaa sen mielessään.

Se, mikä nimismies Tammivaaralle on mahdollisuus korjata vääryydet, on työmies Takavainiolle ja hänen kaltaisilleen herrojen hanke. Jotain sellaista, mihin ei huvita ryhtyä.

KÄPYKAARTILAISET on romaani jatkosodan varjoista. Lounaissuomalaiseen maalaispitäjään keskittyvän tarinan keskiössä ovat rintamapalveluksesta viran puolesta vapautettu nimismies Ruuben Tammivaara ja metsään armeijan sotisopaa paennut Einari Takavainio tovereineen.

KÄPYKAARTILAISET kertoo pakoilusta, jahdista, vaikeuksista ja niistä selviämisestä eikä se unohda lempeäkään, saati huumoria.

Tapio Koivukari avaa vaiettua asiaa taiten, kuvaa pienin elkein mutta äärimmäisen tarkasti kyläyhteisön ristiriitaisuuksineen kaikkineen.

Lukijalla on mahdollisuus yrittää ymmärtää ilman, että totuutta tuputetaan.

»Koivukari lienee suomalaisen kirjallisuuden tarkimmin varjeltu salaisuus.»

MARKUS ÅNÄS, KAUPPALEHTI

Johnny Kniga
ISBN 978-951-0-39945-3
kl 84.2 | Fasistisyökärit!
WWW.JOHNNYKNIGA.FI
9 789510 399453